

ЗНАЧЕЊЕ И УЛОГА ГУСАЛА НА ПРИМЈЕРУ НАРОДНОГ ГУСЛАРА КОСТЕ ПЛАКАЛОВИЋА

THE MEANING AND ROLE OF THE GUSLE ON THE EXAMPLE OF NATIONAL SINGER WITH GUSLE ACCOMPANIMENT KOSTA PLAKALOVIĆ

Софија ВУЧИЋЕВИЋ • Sofija VUČIĆEVIĆ

Академија умјетности Универзитета у Бањој Луци,
Катедра за етномузикологију и музикологију
Academy of Arts University of Banja Luka
Department for Ethnomusicology and Musicology
sofija.vucicevic@au.unibl.org

<https://doi.org/10.63702/csembe.2024.1.7.33>

САЖЕТАК

Гусле, као традиционални кордофони инструмент представљају један од најдревнијих, али и изузетно виталних традиционалних иструмената на простору Балканског полуострва. О поријеклу гусала, те историјској заступљености и важности постоје врло значајни радови, о којима ће бити ријечи у самом уводу. Истицање улоге појединца, првенствено епског гуслара је данас све више актуелно међу етномузиколозима и фолклористима. Коста Плакаловић, као савремени и народни гуслар који живи у сарајевском крају, на Вучјој Луци и у Мокром, неоспорно је један од најугледнијих гуслара у 21. вијеку, како у Републици Српској и Босни и Херцеговини, тако и на ширем простору република бивше Југославије. Главни дио рада садржи информације којима ће се

ABSTRACT

The gusle as a traditional chordophone instrument, represents one of the most ancient, but also extremely vital traditional instrument on the Balkan Peninsula. There are significant works on the origin of the gusle, as well as its historical representation and importance, which will be discussed in the introduction itself. Emphasizing the role of the individual, primarily the epic tradition, is increasingly relevant today among ethnomusicologists and folklorists. Kosta Plakalović, as a contemporary and folk singer with gusle accompaniment who lives in the Sarajevo area, in Vučja Luka and Mokro, is undeniably one of the most respected guslar in the 21st century, both in the Republic of Srpska and Bosnia and Herzegovina, as well as in the wider area of the republics of the former Yugoslavia. The main part of the work contains information that will try to shed light on

расвијетлити значење и улога гусала, чиме ће приказати улога појединца у савременој етномузикологији, нарочито у домену епског гуслара. Коста Плакаловић је гуслар тзв. црногорског стила који Црну Гору посматра као матицу српства и јунаштва, а његов умјетнички лик плијени изузетном харизмом која је дубоко укоријењена у динарску културу и музичку традицију.

КЉУЧНЕ РИЈЕЧИ

Гусле; улога гусала; значење гусала; Коста Плакаловић; динарска култура;

УВОД

Када је ријеч о кордофоном традиционалном инструменту гусле, постоји неколико претпоставки у вези са његовим поријеклом. Наиме, сматра се да гусле нису са балканских простора, већ се да су дошле са Истока посредством отоманске владавине (Сакс 1940). Постоје и наговјештаји да су гусле дошле на Балкан у 8. вијеку посредством византијског царства (Девећ 1997). Етномузиколог Данка Лајић-Михајловић, која се бави историјским проблемом традиционалног инструмента гусле на Балканском полуострву, узимајући у обзир старост инструмента и ареални културни контекст, претпоставља да *двоструним гуслама треба тражити поријекло у централној Азији, док једноструним гуслама може се тражити поријекло у прасловенским временима, па чак у илирским културама* (Лајић Михајловић 2006: 133). На основу историјских извора, те значаја у

the meaning and role of the gusle. This will contribute to the role that individuals play in contemporary ethnomusicology, especially when it comes to the epic singing with gusle accompanying. Kosta Plakalović is a so-called guslar of the Montenegrin style, who sees Montenegro as the motherland of Serbianness and heroism, and his artistic character captivates with exceptional charisma, which is deeply rooted in the Dinaric culture and musical tradition.

KEY WORDS

Gusle; meaning of gusle; role of gusle; Kosta Plakalović; Dinaric culture;

INTRODUCTION

When it comes to the chordophone traditional instrument gusle, there are several assumptions regarding its origin. Namely, it is considered that the gusle are not from the Balkans, but that it came from the East through the Ottoman rule (Saks 1940). There are also hints that the gusle came to the Balkans in the 8th century through the Byzantine Empire (Dević 1997).

Ethnomusicologist Danka Lajić-Mihajlović, who deals with the historical problem of the traditional instrument gusle on the Balkan Peninsula, taking into account the age of the instrument and the areal cultural context, assumes that the origin of the two-string fiddle should be sought in Central Asia, while the origin of the single-string gusle can be sought in Proto-Slavic times. and even in Illyrian cultures (Lajić Mihajlović 2006: 133). Based on historical sources and cultural importance, epic singing with gusle

култури, епско пјевање уз гусле несумњиво је динарског поријекла о чему свједоче многи аутори у својим публикацијама, а неки од њих су Димитрије Големовић (Големовић: 2008), Јасмина Талам (Талам: 2014) и Данка Лајић-Михајловић (Лајић-Михајловић: 2016). Акценат на улогу човјека и музике у култури, те сагледавање значаја биографије као научног извора, у етномузикологији, постаје веома значајно (Лајић-Михајловић: 2008), (Гуја: 2021).

На Балканском полуострву особе које потичу из динарске културе претежно су инспирисане историјом коју опјевају епском поетиком (Цвијић 2000: 345). Управо садржај текста, али и његова дужина говоре томе, јер је свакодневица била испуњена борбом за опстанак и настала је као производ епско-херојског стила живота (Големовић 2008: 14).

Гусле су једне од најдревнијих кордофоних инструмента, на овим просторима и као такве тренутно представљају највитаљнији традиционални инструмент, српског народа. Када је Република Србија ставила пјевање уз гусле као елемент на УНЕСКО-ву листу нематеријалног културног наслеђа, 2018. године, јавили су се "проблеми" у земаљама окружења јер су се народи, који живе на Балкану, поистовјећивали са пјевањем уз гусле кроз свој идентитет. Управо то је питање политичких импликација, јер постоји могућност да се доносе тзв. заједничке номинације, уколико је жеља да се избјегне расправа о "присвајању" елемента (Медар-Тања, Пандуревић, Панић Кашански 2017: 13). Евидентно је да је скоро немогуће пратити административне

accompaniment is undoubtedly of Dinaric origin, as evidenced by many authors in their publications, some of whom are Dimitrije Golemović (Golemović: 2008), Jasmina Talam (Talam: 2014) and Danka Lajić-Mihajlović (Lajić-Mihajlović: 2016). Emphasis on the role of man and music in culture, and consideration of the importance of biography as a scientific source, in ethnomusicology, becomes very significant (Lajić-Mihajlović: 2008), (Guja: 2021).

On the Balkan Peninsula, people who come from the Dinaric culture are mostly inspired by history, which they sing in epic poetry (Cvijić 2000: 345). The content of the text, as well as its length, speak for it, because everyday life was with a struggle for survival and was created as a product of an epic-heroic lifestyle (Golemović 2008: 14).

The gusle are one of the most ancient chordophone instruments in this area and as such currently represents the most vital traditional instrument of the Serbian people. When the Republic of Serbia put singing with gusle accompaniment as an element on the UNESCO list of intangible cultural heritage in 2018, "problems" arose in the surrounding countries because the peoples living in the Balkans identified themselves with singing with gusle accompaniment through your identity. This is precisely the question of political implications, because there is a possibility of adopting the so-called joint nominations, if the desire is to avoid the discussion about the "appropriation" of the element (Medar-Tanja, Pandurević, Panić Kašanski 2017: 13). It is evident that

границе у контексту нематеријалног културног наслеђа, као и свих научних дисциплина које се баве традицијом и народном културом (Медар-Тањга, Пандуревић, Панић Кашански 2017: 13). Гусле, као изразито стари инструмент, представљају реликвију у идентитету разних народа, па тако и код Срба. Битно је истаћи и то да је Костина гусларска каријера почела је у вријеме постојања заједничке државе СФР Југославије, у вријеме процвата фолклора, епских пјесника и епског пјевања уз гусле, али и у вријеме културолошки другачије атмосфере, у којој није био у великој мјери изражен идентитет и национална припадност.

ЗНАЧЕЊЕ ГУСАЛА ЗА КОСТУ ПЛАКАЛОВИЋА

Костадин Коста Плакаловић рођен је 1948. године у селу Горње Биоско, општина Источни Стари Град. Од своје десете године је учио да пјева уз гусле, а са шеснаест година је први пут наступао на гусларској вечери у Сарајеву. Учланио се у Гусларско друштво Филип Вишњић 1964. године, а усљед ратних дешавања био је један од оснивача *Савеза гуслара Републике Српске* 1993. године у којем је у периоду од 2001. до 2010. године вршио функцију предсједника.

У часопису *Гусле*, Коста Плакаловић је објаснио шта за њега представљају традиција и вјера, које су неизоставан дио српског идентитета. На питање шта су за њега гусле, Коста одговара: *Гусле су за мене икона. Но, у ширем смислу. Док је икона породични заштитник, гусле су*

it is almost impossible to follow administrative borders in the context of intangible cultural heritage, as well as all scientific disciplines dealing with tradition and folk culture (Medar-Tanjga, Pandurević, Panić Kašanski 2017: 13). The gusle, as a distinctly old instrument, represents a relic in the identity of various peoples, including the Serbs. It is also important to point out that Kosta's fiddling career began at the time of the existence of the common state of SFR Yugoslavia, at the time of the flourishing of folklore, epic poets and epic singing with the fiddle, but also at the time of a culturally different atmosphere, in which identity was not strongly expressed and nationality.

THE MEANING OF GUSLE FOR KOSTA PLAKALOVIĆ

Kostadin Kosta Plakalović was born in 1948 in the village of Gornje Biosko, municipality of East Stari Grad. He learned how to sing with gusle accompaniment from the age of ten, and at the age of sixteen he performed for the first time at a fiddle party in Sarajevo. He joined the Society of guslars called *Filip Višnjić* in 1964, and due to the war, he was one of the founders of the Association of Guslars of the Republic of Srpska in 1993, in which he served as president from 2001 to 2010.

In *Gusle* magazine, Kosta Plakalović explained what tradition and faith represent for him, which are an indispensable part of Serbian identity. When asked what the fiddle is for him, Kosta answers: *The gusle are an icon for me. But in a broader sense. While the icon is the family protector, the gusle are the protector*

заштитник свог српства и које, за разлику од Крсне славе, славим сваки дан (Гусле: 2004).

Колектив, као социјално окружење има значајну улогу у формирању идентитета, те посједује систем вриједности које одређени колектив поштује и тежи ка њима (Суботић 2017: 26). Сходно томе, немогуће је издвојити индивидуални идентитет као концепт посматрања, јер он, као такав, представља производ социјализоване свијести и друштвене ситуације (Лажич-Михајловић 2007: 135). Затим, значајно је Костино тумачење гусала у емисији о Музеју у Никшићу, гдје каже: *Ово је љубав, ово је историја, ово је предање, ово је окупљање*. Узимајући у обзир Јована Цвијића и његово дефинисање психичких типова становништва Балканског полуострва, може се констатовати да Коста Плакаловић припада динарском типу којег одликује, углавном, изразита машта, понос и припадност, те наглашена национална свијест, затим изразито поштовање предака, изражавање осјећања кроз пјесме и приче, вјера и друштвени идентитет. Интересантно је да је област динарског типа била подијељена између више држава, али да је тај тип, упркос страним утицајима, ипак задржао своју културу и особине по којима је препознатљив (Цвијић 2000: 337).

С тим у вези се одржала колективна свијест о традиционалним вриједностима при чему је Коста типичан представник у том погледу. Етномузиколог Данка Лажич-Михајловић истиче да је један од заједничких елемената међу

of the Serb and which, unlike Krsna Slava, I celebrate every day (Gusle: 2004).

The collective, as a social environment, plays a significant role in the formation of identity and possesses a system of values that a certain collective respects and strives towards (Subotić 2017: 26). Accordingly, it is impossible to single out individual identity as a concept of observation, because it, as such, represents a product of socialized consciousness and social situation (Lajić-Mihajlović 2007: 135). Then, Kosta's interpretation of the gusle in the show about the Museum in Nikšić is significant, where he says: *This is love, this is history, this is tradition, this is a gathering*. Taking into account Jovan Cvijić and his definition of the psychological types of the population of the Balkan Peninsula, it can be stated that Kosta Plakalović belongs to the Dinaric type, which is mainly characterized by strong imagination, pride and belonging, and emphasized national consciousness, then strong respect for ancestors, expression of feelings through songs and stories, faith and social identity. It is interesting that the area of the Dinaric type was divided between several countries, but that this type, despite foreign influences, still retained its culture and characteristics by which it is recognizable (Cvijić 2000: 337).

In this regard, a collective awareness of traditional values has been maintained, with Kosta being a typical representative in this regard. Ethnomusicologist Danka Lajić-Mihajlović points out that one of the common elements among guslars who

гусларима, који се посвећено баве пјевањем уз гусле, управо специфичан тип менталне конструкције (Лајић-Михајловић 2014: 110). Доживљавање гусала као сакралног предмета примјетно је у Костином поимању. Гусле се посматрају као врста светиње што је уобичајено схватање везано за тај инструмент. Коста каже да су гусле за њега икона, али у ширем смислу. Дакле, није само сакрализација инструмента присутна у његовом схватању, већ он гусле посматра као заштитника српства, при чему гусле добијају апотропејска својства. У фолклористичком кругу гусле такође добијају апотропејска својства и могуће их је повезити са магијским елементима (Ђорђевић-Бјелић 2017: 65). Велики број Срба посматра гусле као сакрални предмет и ставља их поред иконе, иако неки од њих уопште не знају да пјевају уз гусле. И у Костиној кући гусле се налазе поред икона и он их са великим поносом показује и каже: *Гуслар је вазда под иконама сједио* (снимак 2/2021).

Из претходно наведеног претпоставља се да је гуслар веза са прецима, и приликом гуслања се сваки разговор прекида. Затим, могуће је гуслара повезати и са улогом домаћина на слави. У даљем разговору, Коста наводи да: *Гуслар не може бити гусларица да гусла, а богами данас има свашта. Ајде, како те Бог створио, физиономија и слично. Треба да си поштен, частан, да гуслаш... а богами сад, у нас је обичај да се ките гусле, људи попију на ките. Ја сам једини гуслар који је рекао – Ако ме још једном закитиш, престајем*

dedicate themselves to singing with the gusle accompaniment, is a specific type of mental construction (Lajić-Mihajlović 2014: 110). Experiencing the gusle as a sacred object is noticeable in Kosta's understanding. The gusle are seen as a kind of sacred thing, which is a common understanding related to that instrument. Kosta says that the gusle are an icon for him, but in a broader sense. Therefore, it is not only the sacralization of the instrument that is present in his understanding, but he sees the gusle as a protector of Serbians, whereby the fiddle acquires apotropaic properties. In the folkloristic circle, gusle also acquire apotropaic properties and it is possible to connect them with magical elements (Đorđević-Bjelić 2017: 65). A large number of Serbs regard the gusle as a sacred object and place it next to the icon, although some of them do not know how to sing with the gusle accompaniment at all. And in Kosta's house, the fiddles are next to the icons, and he shows them with great pride and says: *The gusle always sat under the icons* (record 2/2021).

From the above, it is assumed that the guslar is connected to the ancestors, and when playing the gusle, every conversation is interrupted. Then, it is possible to connect the guslar with the role of the host at the celebration. In the further conversation, Kosta states that: *Guslar cannot be a guslar to play the gusle and by God there are all kinds of things today. Come on, how God created you, physiognomy and the like. You need to be honest, honorable, to play the gusle... and for God's sake, it is customary in our country to play the gusle, people drink and then play. I'm the only guslar who said - If you nail me one more time, I'll stop*

да гулам. Закитио си ме једном и
фала ти. Људи зову – ма не можеш
ти мени дати колико мени фали...
(Снимак 2/ 2021).

singing with gusle accompaniment. You
nailed me once and thank you. People are
calling - why can't you give me how much
I'm missing... (record 2/ 2021).

Фотографија 1. Коста Плакаловић са гулама у кући, у Мокром.
Photo 1. Kosta Plakalović with the gusle in his house in Mokro

Коста Плакаловић тренутно има пет
гусала. Имао их је више, али уколико
се одређене гусле свиде некоме, он
их поклања, јер како наводи у
разговору: *Ево ти ове гусле у које сам
ја уложио, да се научиш и ти* (Снимак
1/2021). Фотографија изнад је
настала у његовој кући у Мокром,
док су гусле у старој кући на Вучијој
Луци окачене поред икона.

Kosta Plakalović currently has five
gusals. He had more of them, but if
someone likes a certain fiddle, he
gives it away, because as he states in
the conversation: *Here is this gusle
that I invested in, so you can learn too*
(record 1/2021). The photo above
was taken in his house in Mokro,
while the gusle is hung next to the
icons in the old house in Vučija Luka.

Фотографија 2. Гусле у старој кући на Вучијој Луци
Photo 2. Gusle in the old house in Vučija Luka

Занимљиво је тумачење симболике гусала на чијем врху се налази птица, соко раширених крила, као симбола доброг вида и доброг духа (Лажич-Михајловић 2014: 122). Поред тога, на гуслама са фотографије налази се Радован Караџић, за Косту значајна историјска личност. У његовој колекцији налазе се двоје гусала које на врху имају историјску личност (Петар Петровић Његош, Радован Караџић) што се може тумачити као поштовање заслужних предака (Лажич-Михајловић 2014: 122). Четврте гусле из Костине колекције на врху имају јарца. Према етимологији, "пјесма јарца" се односила на ритуалну пјесму којом се пратило жртвовање јарца Дионису, у вријеме античке Грчке (Лажич-Михајловић 2014: 20 119-120). У основи обреда ова животиња је симболизовала страственост и плодност, а то је дјелимично значила и у словенској митологији, с тим да је јарац био и симбол демона. Код народног вјеровања Срба, јарац је представљао демона плодности, али и хтонског демона (Лажич-Михајловић 2014: 120).

УЛОГА ГУСАЛА

Гусле су биле неизоставне усљед ратовања и борбе, те се и патријархалност и традиционалност у том времену подразумејавала, што доводи до одређених психолошко-културних карактеристика. Пресјек између индивидуалног и колективног, те етничког и националног идентитета се подразумејаво када је у питању епска пракса (Лажич-Михајловић 2014: 65). Коста Плакаловић наводи да су му гусле донијеле славу и част.

The interpretation of the symbolism of the gusle, on the top of which there is a bird, a falcon with spread wings, is interesting, as a symbol of good eyesight and a good spirit (Lajić-Mihajlović 2014: 122). In addition, Radovan Karadžić, a significant historical figure for Kosta, is on the gusle in the photo. In his collection, there are two gusals with a historical figure on top (Petar Petrović Njegoš, Radovan Karadžić), which can be interpreted as respect for deserving ancestors (Lajić-Mihajlović 2014: 122). The fourth gusle from Kosta's collection has a goat on the top. According to etymology, the "goat song" referred to the ritual song that followed the sacrifice of a goat to Dionysus, in the time of ancient Greece (Lajić-Mihajlović 2014: 20 119-120). In the basis of the ritual, this animal symbolized passion and fertility, and it also partially meant this in Slavic mythology, with the fact that the goat was also a symbol of demons. In the folk belief of the Serbs, the goat represented the demon of fertility, but also the chthonic demon (Lajić-Mihajlović 2014: 120).

THE ROLE OF GUSLE

Guslars were indispensable due to warfare and struggle, and patriarchy and traditionalism were understood at that time, which leads to certain psychological and cultural characteristics. The intersection between individual and collective, and ethnic and national identity was understood when it came to epic practice (Lajić Mihajlović 2014: 65). Kosta Plakalović states that the gusle brought him fame and honor. Singing with the gusle accompaniment, Kosta

Пјевајући уз гусле, Коста је обилазио разне предјеле, мјеста и градове у бившој Републици Југославији. Гуслао је и пјевао разним нацијама у бившим републикама Југославије, како на наступима, тако и на такмичењима. Удружење гуслара би слало на такмичења гуслара кога су сматрали за најбољег у том периоду. Људи су га дочекивали са радошћу и са жељом да га чују. Као што је већ напоменуто, његова гусларска каријера почиње за вријеме СФР Југославије, у периоду у којем је епско гуслање доживљавано у другачијем контексту.

Средином 20. вијека формирана су такмичења на којима су учествовали и наступали многобројни гуслари. Коста је био побједник на Савезном такмичењу гуслара 1987. године, када је добио титулу народног гуслара. Такмичења, друштвене платформе и медијска доступност су допринијели томе да махом сваки гуслар има свој стил и да се тако губе регионалне стилске особености којима би требало да припада одређени гуслар. Новија истраживања показују да се издвајају музички дијалекти сходно крају из кога потиче одређени гуслар, али да "естрадни" односно црногорско-херцеговачки стил предњачи међу гусларима. С тим у вези се развијају нови "стилови" међу такмичарима, при чему се губе потенцијални музички дијалекти и тежи се ка индивидуалним стилевима, односно идиолектима, зависно од субјективног мишљења и укуса појединца. Занимљива је чињеница да Коста никада престао да гусла –

visited various regions, towns and cities in the former Republic of Yugoslavia. He sang with gusle accompaniment for various nations in the former republics of Yugoslavia, both at performances and at competitions. The guslars association would send to competitions the guslar they considered to be the best in that period. People welcomed him with joy and with the desire to hear him. As already mentioned, his singing with gusle accompaniment career began during the SFR Yugoslavia, a period in which epic role of gusle was experienced in a different context.

In the middle of the 20th century, competitions were formed in which many guslars participated and performed. Kosta was the winner of the Federal Guslars Competition in 1987, when he received the title of national guslar. Competitions, social platforms and media availability have contributed to the fact that almost every guslar has his own style, and thus the regional stylistic features to which a particular guslar should belong are lost. Newer research shows that musical dialects are distinguished according to the region where a particular guslar comes from, but that the "pop" or Montenegrin-Herzegovinian style is leading among guslars. In this connection, new "styles" are developed among the contestants, whereby potential musical dialects are lost and the tendency is towards individual styles, i.e. idiolects, depending on the subjective opinion and taste of the individual. It is an interesting fact that Kosta never stopped singing with gusle accompaniment - not even during

чак ни у вријеме комунизма, а ни за вријеме посљедњег, отаџбински рат. Наводи да су га затварали у комунистичком периоду иако нису имали основе за то. Он је тада често пјевао четничке пјесме, те пјесму *Косовски бој* и онда, како каже: *говорио сам им да ме могу убити, али ми ништа забранити не могу, нема тих закона... ја пјевам о својима* (снимак 1/2021).

Намјеравао је да истраје у осјећају индивидуалног и националног идентитета, кроз музичко испољавање, без обзира на политику која је владала тад. Интересантна чињеница јесте и то да је почетком гусларске каријере, Коста облачио сарајевску ношњу, сходно крају из којег потиче, али када су наступи постали бројнији и када је почео да се појављује и на иностраној сцени, одлучио је да носи ношњу из Црне Горе јер је она, како он каже: *много "богатија" у односу на сарајевску* (снимак 2/2021). Изузетно је примјетан утицај сцене, али и поистовјеђивање са Црном Гором као матицом гусларства, српства, па и личног идентитета, одакле претпоставља се и потиче одабир пјевања уз гусле у црногорском стилу.

ЗАКЉУЧАК

Иако Коста Плакаловић потиче из 20. вијека, у којем се пјевање уз гусле посматрало у другачијем контексту у односу на данашње вријеме, он иде у корак са временом и као гуслар настоји да своју улогу изнесе у било којој атмосфери. Кроз историју, гуслари су пролазили кроз разне фазе интерпретације гусларског дјела. Још као дјеца учили су

communism, and not even during the last one, the Patriotic War. He states that they imprisoned him during the communist period, even though they had no grounds for it. At that time, he often sang *Chetnik songs*, and the song *Kosovski boj* and then, as he says: *I told them that they can kill me, but they can't forbid me, there are no such laws... I sing about mine* (record 1/2021).

He intended to persevere in the feeling of individual and national identity, through musical expression, regardless of the politics that reigned at the time. An interesting fact is that at the beginning of his guslar career, Kosta wore a costume from Sarajevo, according to the region where he comes from, but when the performances became more numerous and when he started to appear on the foreign stage, he decided to wear a costume from Montenegro because it, as he says: *much "richer" compared to Sarajevo* (record 2/2021). The influence of the scene is extremely noticeable, but also the identification with Montenegro as the motherland of gusle and Serbians and even personal identity, which is where the choice of singing with gusle accompaniment in the Montenegrin style is assumed to originate.

CONCLUSION

Although Kosta Plakalović comes from the 20th century, in which singing with gusle accompaniment was viewed in a different context compared to today, he keeps up with the times and as a guslar tries to present his role in any atmosphere. Throughout history, guslars have gone through various stages of interpretation of a fiddle piece. Even as children, they learned mostly

претежно усменом предајом о начину на који се гусле, те су покушавали да то репродукују. Такође, интерпретације су зависиле и од контекста у ком се дјело изводило, коме се изводило и са којим циљем. Гуслари данас више не пјевају само у кругу породице и задруге, јер су крајем 20. вијека формирана такмичења која су махом довела до преношења традиције епског пјевања уз гусле на сцену. Данас је гусларима примарно да одобровоље публику и стручни жири својим наступом (Кнежевић: 2014). Немају више тенденцију да "чувају" традиционални стил завичаја, већ се окрећу индивидуалним стиливима.

Гусле су у контексту значења и даље остале исте, представљајући претежно сакрални предмет, док се улога проширује у контексту времена које тренутно влада. Примјетно је да је Коста Плакаловић гуслар који је међу првима са простора БиХ учествовао у снимањима које су продуцирали тадашњи *Југотон*, затим *Дискотон*, *Založba kaset in plošč RTV Ljubljana*, *Београд диск (Југодиски)*, те је одавно доступан на онлајн платформама за пласирање музике, као што су *Spotify*, *Deezer*, итд. Коста Плакаловић и даље наступа на многобројним манифестацијама, такмичи се, те радо бива члан жирија на неким такмичењима. Жели да остане упамћен као гуслар, јер, како пјева у стиховима пјесме *Ћед и унуци*, коју је сам спјевао: ... *Гусле су ми и живот и храна, гусле су ми највеће богатство, гусле су ми овог свијета царство, гусле су ми и круна и престо, гусле су ми од ђеда наслједство.*

by word of mouth about how to sing with gusle accompaniment and they tried to reproduce it. Also, the interpretations depended on the context in which the work was performed, to whom it was performed and for what purpose. Today, guslars no longer sing only in the circle of family and cooperatives, because at the end of the 20th century, competitions were formed that largely led to the transfer of the tradition of epic singing with gusle accompaniment to the stage. Today, it is primarily for guslars to please the audience and the expert jury with their performance (Knežević: 2014). They no longer tend to "preserve" the traditional style of their homeland, but instead turn to individual styles. The guslars in the context of meaning has remained the same, representing a predominantly sacred object, while the role is expanding in the context of the current times. It is notable that Kosta Plakalović is a guslar who was among the first from Bosnia and Herzegovina to participate in the recordings produced by the then *Jugoton*, then *Diskoton*, *Založba kaset in plošč RTV Ljubljana*, *Beograd disk (Jugodiski)*, and has long been available on online music distribution platforms. such as *Spotify*, *Deezer*, etc. Kosta Plakalović still performs at numerous events, competes, and is happy to be a member of the jury at some competitions. He wants to be remembered as a singer with gusle accompaniment, because, as he sings in the lyrics of the song *Grandpa and grandsons*, which he sang himself: ... *gusle are my life and food, gusle are my greatest wealth, gusle are the kingdom of this world, gusle are my crown and presto, gusle are my inheritance from my grandfather.*

ЛИТЕРАТУРА • REFERENCES

- Големовић, Димитрије. (2008). *Пјевање уз гусле*. Београд: Етнолошка збирка, књига 36.
- Guja, Zorana. (2021). Prilog proučavanju romanijskog stigla pjevanja uz gusle kroz prizmu guslara Milovana Srdanovića. U: Tamara Karača Beljak, Jasmina TalAM. *Muzičko naslijeđe Bosne i Hercegovine*. Sarajevo: International Council for Tradicional Music, Nacionalni komitet za Bosnu i Hercegovinu, 81-101.
- Девић, Драгослав. (1997). *III скрипта о традиционалним музичким инструментима*. Београд: Факултет музичке уметности
- Ђорђевић-Белић, Смиљана. (2017). *Фигура гуслара, хероизована биографија и невидљива традиција*. Београд: Институт за књижевност и уметност.
- Кнежевић, Саша. (2014) Гусларство – фолклоризам и(ли) жива традиција? *Савремена Српска фолклористика I*, Нови Сад: Универзитет у Новом Саду, Центар за истраживање српског фолклора, 261-267.
- Лајић-Михајловић (2006) Порекло гусала у светлу историјата гудачких инструмената. У: Ивана Перковић Радак, Драгана Стојановић-Новичић, Данка Лајић-Михајловић (ур.), *Историја и мистерија музике*. У част Роксанде Пејовић. Београд: ФМУ (Музиколошке студије – Монографије, 2), 123-134
- Лајић-Михајловић, Данка. (2007). Гуслар: индивидуални идентитет и традиција. *Музикологија*. Београд: САНУ Институт за музикологију
- Лајић-Михајловић, Данка. (2008). Етномузиколошки „портрет“ народног музичара: гуслара. Београд: Музикологија, 225-240.
- Лајић-Михајловић, Данка. (2014). *Српско традиционално певање уз гусле: гусларска пракса као комуникациони процес*. Београд: Музиколошки институт САНУ.
- Talam, Jasmina (2014). *Narodni muzički instrumentu u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Muzička akademija Univerziteta u Sarajevu
- Тања Медар Ирена, Пандуревић Јеленка, Панић Кашански Драгица. (2017). Нематеријално културно наслеђе. Теоријски, методолошки и административни аспекти. Бања Лука: Универзитет у Бањој Луци Филолошки факултет
- Saks, Kurt. (1940) *The History of Musical Instruments*. New York
- Суботић, Момчило (2017). О психичким својствима, менталитету и идентитету Срба динараца. Београд: Политичка ревија, 25-43
- Цвијић, Јован. (2000). *Балканско полуострво*. Београд: Српска академија наука и умјетности, завод за уџбенике и наставна средства Часопис Гусле (2000-2018) Лист Савеза гуслара Србије
- Снимак 1/2021 – Разговор са Костом Плакаловићем, теренски снимак обављен 09.05.2021.
- Снимак 2/2021 – Разговор са Костом Плакаловићем, теренски снимак обављен 03.09.2021.

https://www.youtube.com/watch?v=cp3s2qSCKw0&ab_channel=MiomirMaros
приступљено 08.05.2024.